Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
Е. ТАНЧЕВ
представено на 15 юли 2021 година[1]

Дело C-869/19

L

срещу

Unicaja Banco, S.A., по-рано Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U.

(Преюдициално запитване, отправено от Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания)

„Преюдициално запитване — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Член 6, параграф 1 — Принципи на равностойност и ефективност — Решение от 21 декември 2016 г., Gutiérrez Naranjo и др. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980) — Ограничаване във времето на реституционните последици от обявяването на неравноправна клауза за недействителна — Обхват на контрола, извършван от националната юрисдикция, която се произнася като въззивна инстанция — Принцип на диспозитивно начало — Принцип на съответствие — Принцип на забрана за reformatio in peius — Принцип на сила на пресъдено нещо — Преклузивен срок“

I. Въведение

1. Преюдициалното запитване, отправено от Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания, наричан по-нататък „Върховният съд“), се отнася до тълкуването на Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори[2]. Контекстът, в който е отправено, се отнася до въззивно производство след постановяването на решение на Съда (голям състав) от 21 декември 2016 г. по дело Gutiérrez Naranjo и др.[3] В това решение Съдът по същество приема, че установена от Върховния съд национална съдебна практика, с която се ограничава във времето възстановяването на суми, недължимо платени от потребители на банки на основание на неравноправна клауза, известна като „клауза за долен праг“, е в противоречие с член 6, параграф 1 от Директива 93/13, който предвижда, че неравноправните клаузи не са обвързващи за потребителя, и че следователно потребителите имат право на пълно възстановяване на тези суми съгласно посочената разпоредба.

[1] Език на оригиналния текст: английски.

[2] ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273.

[3] C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980 (наричано по-нататък „решение Gutiérrez Naranjo“). Вж. по-нататък точка 50 от настоящото заключение.

2. Проблемът, който възниква в настоящия случай, произтича от факта, че първоинстанционното решение, с което по силата на посочената национална съдебна практика се налага такова ограничаване във времето на възстановяването на суми, се обжалва само от банката, но не и от потребителя, и че Съдът постановява решение Gutiérrez Naranjo след изтичането на срока за подаване на такава жалба, но преди да се произнесе националната юрисдикция, сезирана с жалбата. Следователно основният въпрос, отправен до Съда, е дали при тези обстоятелства национална юрисдикция, която се произнася като въззивна инстанция, трябва служебно да постанови пълното възстановяване на недължимо платените от потребителя суми в съответствие с решение Gutiérrez Naranjo въпреки определени принципи на националното процесуално право, сред които принципите на диспозитивно начало, на съответствие и на забрана за reformatio in peius, които могат да се считат за пречка същата юрисдикция да постанови такова възстановяване.

3. Настоящото дело се разглежда от Съда успоредно с четири други дела (C-600/19, C-693/19, C-725/19 и C-831/19), по които представям заключения днес. Тези дела са образувани по преюдициални запитвания от Испания, Италия и Румъния и също засягат сходни и потенциално чувствителни въпроси, отнасящи се до обхвата на задължението на националния съд служебно да провери неравноправния характер на договорни клаузи в съответствие с практиката на Съда по тълкуване на Директива 93/13, както и до връзката с националните процесуални системи.

4. Ето защо настоящото дело дава на Съда възможност да развие практиката си по Директива 93/13, и по-специално да изясни въпросите за прилагането на тези национални процесуални принципи във връзка със съдебния контрол върху неравноправни клаузи съгласно същата директива.

II. Правна уредба

А. Правото на Съюза

5. Член 6, параграф 1 от Директива 93/13 гласи:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

Б. Испанското право

6. Съгласно член 1303 от Código Civil español (Граждански кодекс):

„При обявяване на договора за недействителен всяка от страните е длъжна да върне на другата получените по този договор вещи заедно с ползите и платената цена заедно с лихвите, освен ако в следващите членове не е предвидено друго“.

7. Член 216 от Ley de Enjuiciamiento Civil („Граждански процесуален кодекс“) гласи:

„Гражданските съдилища решават делата въз основа на посочените факти, представените доказателства и направените от страните искания, освен когато в особени случаи законът предвижда друго“.

8. Член 218, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс гласи:

„1. Съдебните решения трябва да са ясни и точни и да съответстват на исканията и останалите претенции, надлежно предявени от страните в процеса. С тях съдът се произнася по всички установителни и осъдителни искания на страните и разрешава всички спорни по делото въпроси.

Съдът не може да се отклонява от предмета на делото и да приема фактически или правни основания, различни от посочените от страните, и се произнася в съответствие с приложимите по делото разпоредби, дори същите да не са били правилно цитирани или изтъкнати от страните по спора“.

9. Член 412, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс гласи:

„Страните не могат да изменят предмета на делото, очертан с исковата молба, становището по нея и евентуално насрещната искова молба“.

10. Член 465, параграф 5 от Гражданския процесуален кодекс гласи:

„Определенията или съдебните решения във въззивното производство трябва да обхващат единствено точките и въпросите, включени в жалбата и евентуално в писмения отговор на жалбата или в насрещната жалба, за които се отнася член 461. Решението не може да влошава положението на въззивника, освен ако това произтича от уважаването на насрещната жалба на въззиваемия“.

III. Факти, производство и преюдициален въпрос

11. От акта за преюдициално запитване е видно, че на 22 март 2006 г. финансовата институция Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U. (наричана по-нататък Banco Ceiss), която по-късно е погълната от Unicaja Banco, S.A. (наричана по-нататък „Unicaja Banco“), предоставя на L, в качеството ѝ на потребител, ипотечен кредит в размер на 120 000 EUR за закупуване на семейно жилище. L е трябвало да върне кредита в срок от 30 години чрез 360 месечни вноски.

12. В съответствие с общите условия на договора за кредит, съставен от Banco Ceiss, годишният лихвен процент по кредита е в размер на 3,350 % за първата година и след този период се прилага променлива лихва, получена при добавянето на 0,52 % към едногодишния Euribor[4]. Договорът обаче съдържа клауза, съгласно която годишната лихва по заема не може никога да падне под 3 % („клауза за долен праг“). Когато размерът на Euribor пада значително през 2009 г., тази клауза не позволява годишната лихва по кредита да падне под 3 %.

[4] Euribor означава европейски междубанков лихвен процент. Лихвените проценти Euribor се основават на средните лихвени проценти, по които банките заемат средства в евро една от друга.

13. През януари 2016 г. L предявява иск срещу Banco Ceiss пред Juzgado de Primera Instancia de Valladolid (Първоинстанционен съд Валядолид, Испания, наричан по-нататък „първоинстанционният съд“), с който иска клаузата за долен праг да бъде обявена за недействителна като неравноправна поради липса на прозрачност съгласно испанския законодателен акт, с който се транспонира Директива 93/13. Освен това L иска Banco Ceiss да ѝ възстанови всички недължимо платени суми в резултат на прилагането на тази клауза. При условията на евентуалност L иска Banco Ceiss да бъде задължена да ѝ възстанови сумите, платени в резултат на прилагането на тази клауза след 9 май 2013 г.

14. С решение от 6 юни 2016 г. (наричано по-нататък „първоинстанционното решение“) първоинстанционният съд обявява клаузата за долен праг за неравноправна поради липса на прозрачност и осъжда Banco Ceiss да възстанови сумите, платени след 9 май 2013 г., ведно с лихвите, в съответствие със съдебната практика, установена в решение от 9 май 2013 г. на Върховния съд (решение 241/2013, наричано по-нататък „решението от 9 май 2013 г.“). Освен това тази юрисдикция осъжда Banco Ceiss да заплати съдебните разноски.

15. На 14 юли 2016 г. Banco Ceiss подава въззивна жалба срещу това решение пред Audiencia Provincial de Valladolid (Окръжен съд, Валядолид, Испания, наричан по-нататък „окръжният съд“). Банката оспорва частта, в която е осъдена да заплати съдебните разноски, тъй като счита, че искът не е уважен изцяло, а частично. L иска тази жалба да се отхвърли.

16. На 21 декември 2016 г. Съдът постановява решение Gutiérrez Naranjo[5], в което по същество приема, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 не допуска национална съдебна практика като установената с решението от 9 май 2013 г., която ограничава във времето реституционните последици на обявената за недействителна неравноправна клауза до сумите, недължимо платени след обявяването на решението, с което е установена тази неравноправност.

17. С решение от 13 януари 2017 г. окръжният съд уважава въззивната жалба с мотива, че искът е бил уважен частично, и отменя решението в частта, в която Banco Ceiss се осъжда да заплати съдебните разноски. Тази юрисдикция не се позовава на решение Gutiérrez Naranjo и не променя първоинстанционното решение в частта относно реституционните последици от обявяването за недействителна на клаузата за долен праг, тъй като тя не е предмет на въззивната жалба.

18. L подава касационна жалба пред Върховния съд срещу това решение. В жалбата си L твърди, че тъй като в обжалваното решение не се прилага решение Gutiérrez Naranjo и не се постановява по служебен път пълно възстановяване на сумите, платени на основание на клаузата за долен праг, се нарушава по-специално член 1303 от Гражданския кодекс, който урежда реституционните последици, свързани с недействителността на договорните задължения, във връзка с член 6, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО, съгласно който неравноправните клаузи не са обвързващи за потребителя. Banco Ceiss иска жалбата да се отхвърли, като изтъква, че тъй като L не е обжалвала първоинстанционното решение, за да оспори ограничаването във времето на реституционните последици от недействителността на клаузата за долен праг, това е основание окръжният съд да не постанови пълно възстановяване.

[5] C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980.

19. Запитващата юрисдикция пояснява, че с решение от 9 май 2013 г. на Върховния съд се обявяват за недействителни поради липса на прозрачност клаузите за долен праг, съдържащи се в определени потребителски договори, сключени от банките ответници, в рамките на колективен иск, но този съд ограничава във времето реституционните последици от обявяването на недействителността на тези клаузи, като посочва, че те не засягат плащанията, извършени преди датата на обявяване на това решение, т.е. 9 май 2013 г.; последващите решения по индивидуални искове за обезщетение потвърждават тази съдебна практика. Впоследствие в решение Gutiérrez Naranjo Съдът постановява, че такова ограничение във времето в националната съдебна практика, установена с решението от 9 май 2013 г., противоречи на член 6, параграф 1 от Директива 93/13. Следователно, считано от постановяването на решението от 24 февруари 2017 г. (№ 123/2017), Върховният съд променя практиката си и я привежда в съответствие с решение Gutiérrez Naranjo. Въпреки това по времето, когато Съдът постановява това решение, испанските юрисдикции разглеждат множество съдебни спорове относно недействителността на клаузите за долен праг и в случаи като настоящия исковите молби на потребителите за възстановяване на недължимо платени суми — главно или при условията на евентуалност — са били ограничени до платените след 9 май 2013 г. суми поради съществуването на националната съдебна практика, като потребителите не са обжалвали решения, с които възстановяването се ограничава във времето по силата на тази съдебна практика.

20. Запитващата юрисдикция отбелязва, че гражданското производство в Испания се ръководи от принципите на диспозитивно начало, преклудиране на процесуалните действия, забрана на mutatio libelli или изменение на исканията, съответствие, а в областта на способите за обжалване — от забраната за reformatio in peius. Както се признава в практиката на Tribunal Constitucional (Конституционен съд, Испания, наричан по-нататък „Конституционният съд“), някои от тези принципи, като забраната за reformatio in peius, са закрепени в правото на ефективна съдебна защита, признато в член 24 от испанската конституция, аналог на който е член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“). Според запитващата юрисдикция в настоящия случай е очевидно, че окръжният съд не е постановил пълно възстановяване на сумите, платени на основание на клаузата за долен праг, именно поради тези принципи, понеже L не е обжалвала първоинстанционното решение, в което се присъжда възстановяването само на сумите, платени след 9 май 2013 г.

21. Запитващата юрисдикция отбелязва, че съгласно практиката на Съда принципът, че неравноправните клаузи не са обвързващи за потребителите, прогласен в член 6, параграф 1 от Директива 93/13, е несъвместим с установяването на ограничение във времето на възстановяването на недължимо платени от потребител суми на основание на неравноправна клауза, но този принцип не е абсолютен и подлежи на ограничения, свързани с доброто правораздаване, като например силата на пресъдено нещо и разумните преклузивни срокове за предявяването на съдебен иск. В тази насока запитващата юрисдикция отбелязва, че правилото в испанската правна система, съгласно което въззивното обжалване дава възможност да се оспорват отделни части на съдебното решение и ако част от решението не е обжалвана от нито една от страните, въззивният съд не може да я отмени или да я промени, е донякъде сходно със силата на пресъдено нещо. Ето защо запитващата юрисдикция има съмнения дали принципите на диспозитивно начало, на съответствие и на забрана за reformatio in peius, предвидени в националното право, са съвместими с член 6, параграф 1 от Директива 93/13, и по-специално дали след постановяването от Съда на решение Gutiérrez Naranjo национален съд, пред който е

образувано производство, в което въззивна жалба подава само банката, но не и потребителят, следва да постанови пълното възстановяване на сумите, получени на основание на неравноправната клауза, при все че така се влошава положението на банката, в разрез със забраната за reformatio in peius.

22. При тези обстоятелства Върховният съд решава да спре главното производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Допуска ли член 6, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО прилагането на процесуалните принципи за диспозитивно начало, за съответствие и за забрана за reformatio in peius, които са пречка съдът, сезиран с подадена от банката жалба срещу решение, ограничаващо във времето възстановяването на недължимо платените от потребителя суми поради обявяването за недействителна на „клауза за долен праг“, да постанови пълно възстановяване на тези суми и по този начин да влоши положението на жалбоподателя, тъй като ограничението не е било обжалвано от потребителя?“.

23. Писмени становища пред Съда представят L, Unicaja Banco, чешкото, испанското, италианското и норвежкото правителство, както и Комисията.

24. На 26 април 2021 г. е проведено общо съдебно заседание заедно с дело C-600/19, на което L, Unicaja Banco, испанското, италианското и норвежкото правителство и Комисията представят устни становища.

IV. Кратко изложение на становищата на страните

25. L поддържа, че въз основа на решение Gutiérrez Naranjo националната юрисдикция трябва служебно да постанови реституционните последици от обявяването на недействителността на клаузата за долен праг, с оглед на задължението за защита на потребителите съгласно Директива 93/13. Както отбелязва L в съдебното заседание, тя не обжалва първоинстанционното решение поради наличието на националната съдебна практика, тъй като в този случай е щяла да бъде осъдена да заплати съдебните разноски. От самото начало L искала пълно възстановяване, така че не било налице разширяване на предмета на иска, а що се отнася до ограничаването във времето, не било постановено окончателно решение, така че липсвала сила на пресъдено нещо. Позицията на L не била в противоречие и със забраната за reformatio in peius, тъй като решение Gutiérrez Naranjo трябвало да бъде спазено; в противен случай сумите не можели да бъдат възстановени на L и банката щяла да ги запази на основание на неравноправната клауза.

26. Unicaja Banco поддържа, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 не задължава сезирания с жалба национален съд служебно да изведе последиците, произтичащи от неравноправна клауза, когато жалбата го води до изключване на правилото за забрана за reformatio in peius. Нищо не пречело L да подаде жалба или насрещна жалба срещу първоинстанционното решение и L не само се ползвала от процесуален представител, но и знаела за предстоящото решение Gutiérrez Naranjo. Правилото за забрана за reformatio in peius било част от правото на ефективна съдебна защита, защитено с член 24 от испанската конституция, а въз основа на решение от 25 ноември 2008 г. по дело Heemskerk и Schaap [6] Директива 93/13 не налагала игнорирането на това правило. Както изтъква Unicaja Banco в съдебното заседание, принципите на равностойност и ефективност били спазени, тъй като

[6] C-455/06, EU:C:2008:650.

цитираната от Комисията национална съдебна практика била неприложима, а промените в съдебната практика не можели да доведат до преразглеждане на решения, имащи сила на пресъдено нещо.

27. Според чешкото правителство член 6, параграф 1 от Директива 93/13 допуска прилагането на разглежданите национални процесуални принципи, които — приложени в областта на обжалването — имат връзка и със силата на пресъдено нещо. Съгласно практиката на Съда тези принципи не можели да бъдат пренебрегнати дори в интерес на защитата на потребителите, а в настоящия случай било приложимо решение от 11 март 2020 г., Lintner[7].

28. Испанското правителство поддържа, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 във връзка с член 47 от Хартата допуска националният съд да приложи разглежданите национални процесуални принципи, които не позволяват да се осигури пълното действие на обявяването на неравноправна клауза за недействителна в съответствие с решение Gutiérrez Naranjo, постановено след влизането в сила на първоинстанционното решение. Предоставянето на защита на потребител, който не се е възползвал своевременно от предвидените в националното законодателство правни средства за защита, щяло да наруши тези принципи, а забраната за reformatio in peius се основавала на правото на ефективна съдебна защита, гарантирано от член 47 от Хартата. Принципът на ефективност бил спазен, тъй като с възможността за обжалване националното право позволявало на страните в първоинстанционното производство да защитят правата си, а на съда — да упражни служебен контрол върху неравноправните клаузи. Както изтъква испанското правителство в съдебното заседание, настоящият случай се отнася до силата на пресъдено нещо и не може да се прави валидно сравнение с цитираната от Комисията национална съдебна практика, и следователно не било налице нарушение на принципа на равностойност.

29. Италианското правителство смята, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 допуска прилагането на разглежданите национални процесуални принципи. Съгласно практиката на Съда липсата на обжалване на неблагоприятните мотиви на първоинстанционното решение предполагала наличието на сила на пресъдено нещо, като не позволявала твърдението за неправилно тълкуване на правото на Съюза, съдържащо се в това решение, да бъде служебно разгледано от въззивния съд. Това не накърнявало принципа на ефективност, тъй като потребителят имал свободата да обжалва, а последващата промяна на националната съдебна практика или на съдебната практика на Съюза не можела да обоснове изключването на принципа на силата на пресъдено нещо. Както италианското правителство подчертава в съдебното заседание, на член 6 от Директива 93/13 трябва да се прави позоваване в рамките на установените от националните системи граници, което предполага зачитане на националните процесуални правила, като например силата на пресъдено нещо.

30. Норвежкото правителство изтъква, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 допуска прилагането на разглежданите национални процесуални принципи във въззивното производство дори когато обжалваното съдебно решение съдържа преценки, противоречащи на Директива 93/13, при условие че преклузивните срокове за процесуалните действия на потребителя били в съответствие с принципа на ефективност. Тези принципи защитавали висши интереси, общи за държавите — членки на Съюза и на

[7] C-511/17, EU:C:2020:188.

ЕАСТ, и не трябвало да се пренебрегват чрез разширяване на обхвата на принципа на ефективност. Както подчертава норвежкото правителство в съдебното заседание, ако националните юрисдикции тълкуват неправилно правото на Съюза и правото на ЕИП, има други правни средства за защита, като например искове за отговорност на държавата и национални правила, които позволяват преразглеждането на окончателни решения.

31. Комисията поддържа, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 не допуска прилагането на разглежданите национални процесуални принципи, тъй като не са спазени принципите на равностойност и ефективност. Според нея настоящият случай не се отнася до силата на пресъдено нещо, тъй като производството все още не е приключило. Що се отнася до принципа на равностойност, тя твърди, че има установена практика на Конституционния съд [8] и на Върховния съд [9], в която се признава, че служебното прилагане на нормите от публичен ред представлява изключение от разглежданите принципи; тъй като член 6 от Директива 93/13 е признат за норма от публичен ред, националната юрисдикция трябвало служебно да осигури пълното действие на тази разпоредба, без да бъде ограничавана от тези принципи. Що се отнася до принципа на ефективност, Комисията изтъква, че строгото прилагане на разглежданите принципи прави невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, осигурени от Директива 93/13, тъй като националната съдебна практика възпира L да подаде своевременно жалба и този правен контекст, съчетан с въпросните принципи, лишава L от единственото средство за защита на правата ѝ съгласно посочената директива. Както Комисията изтъква в съдебното заседание, настоящият случай има характера на изключение и, макар че националният съд трябва да изведе всички последици, произтичащи от неравноправната клауза, правото на защита не е нарушено, тъй като преди да изпълни това задължение, съдът ще изслуша страните, така че правото на ефективни правни средства за защита било гарантирано в хода на цялото производство.

V. Анализ

32. С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 6, параграф 1 от Директива 93/13 изключва прилагането на определени принципи на националното процесуално право — сред които принципите на диспозитивно начало, на съответствие и на забрана за reformatio in peius, определени в член 216, член 218, параграф 1 и член 465, параграф 5 от Гражданския процесуален кодекс — които са пречка националният съд, до който е подадена жалба срещу решение, ограничаващо във времето възстановяването на недължимо платените от потребител суми на основание на неравноправна клауза, служебно да постанови пълно възстановяване на тези суми в съответствие с решение Gutiérrez Naranjo, тъй като това ограничаване не е обжалвано от потребителя.

33. Както личи от акта за преюдициално запитване, този въпрос произтича от взаимодействието между предвиденото в член 6, параграф 1 от Директива 93/13 задължение за националния съд, включително когато действа като въззивна инстанция, служебно да разгледа неравноправния характер на договорните клаузи и да изведе всички последици от констатирането на неравноправния характер на дадена клауза, от една страна, и прилагането на няколко принципа на националното процесуално право, които уреждат образуваните въз основа на тази директива производства, от друга. В общи линии,

[8] Комисията се позовава на решение от 10 март 2008 г. (№ 41/2008) и на цитираната в него съдебна практика.

[9] Комисията се позовава на решения от 20 юни 2008 г. (№ 3257/2008) и от 16 септември 2009 г. (№ 5696/2009).

принципът на диспозитивно начало означава, че страните са тези, по чиято инициатива започва или приключва делото, и които очертават предмета на спора [10]. Този принцип е свързан с принципа на съответствие, доколкото съдът е длъжен да следи за съответствието на решенията с исканията на страните [11]. Освен това съгласно принципа на забрана за reformatio in peius страната, която предявява искане по съдебен ред, например под формата на жалба пред по-горна съдебна инстанция, не трябва да бъде поставена в по-неблагоприятно положение, отколкото ако не беше предявила въпросното искане [12].

34. За да отговоря на поставения по настоящото дело въпрос, най-напред ще изложа предварителна бележка за евентуалната релевантност на член 47 от Хартата в този контекст (раздел А). След това ще разгледам практиката на Съда относно служебния контрол от страна на националния съд върху неравноправните клаузи съгласно Директива 93/13, включително решение Gutiérrez Naranjo (раздел Б) и прилагането на развитите в тази съдебна практика принципи към фактите в настоящия случай (раздел В).

35. Въз основа на този анализ стигам до извода, че при обстоятелствата в настоящия случай член 6, параграф 1 от Директива 93/13, разглеждан през призмата на принципа на ефективност, не допуска прилагането на разглежданите национални процесуални принципи.

А. Предварителна бележка

36. От акта за преюдициално запитване и от становищата на Unicaja Banco и на испанското правителство е видно, че поставеният в настоящия случай въпрос се отнася до съвместимостта с член 6, параграф 1 от Директива 93/13 на определени национални процесуални принципи, в основата на които е залегнало правото на ефективна съдебна защита, гарантирано от член 24 от испанската конституция, което е аналогично на член 47 от Хартата. Испанското правителство също предлага при отговора на този въпрос да се вземе предвид член 47 от Хартата.

37. Съгласно установената съдебна практика член 47 от Хартата, който препотвърждава принципа на ефективна съдебна защита, прогласява в полза на всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, правото на ефективни правни средства за защита пред съд [13]. Безспорно член 47 от Хартата е приложим в настоящия случай, тъй като разглежданото национално законодателство попада в обхвата на Директива 93/13 и поради това с него се прилага правото на Съюза по смисъла на член 51, параграф 1 от Хартата [14].

38. Както уточних в точки 59 и 60 от успоредното ми заключение по дела C-693/19 и C-831/19, в практиката на Съда по Директива 93/13 съществува особена връзка между член 47 от Хартата и принципа на ефективност, който също съдържа задължение за държавите членки да осигурят съдебна защита на правата, произтичащи от правото на

[10] Вж. в това отношение заключението ми по дело Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, т. 43).

[11] Вж. в това отношение *Muñoz-Perea Piñar*, D. Ámbito del principio de congruencia a la luz de la jurisprudencia de la Sala Primera del Tribunal Supremo. Noticias Jurídicas, 2020.

[12] Вж. в това отношение заключението на генералния адвокат Trstenjak по дело Les Éditions Albert René/OHIM (C-16/06 P, EU:C:2007:728, т. 35 и 36).

[13] Вж. решение от 20 април 2021 г., Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, т. 40).

[14] Вж. в това отношение решение от 10 септември 2014 г., Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, т. 47); вж. и заключението на генералния адвокат Szpunar по дело Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, т. 83 и 84).

Съюза (вж. т. 45 от настоящото заключение)[15]. В този аспект Съдът е постановил, че задължението на държавите членки да осигурят ефективността на правата, които произтичат за лицата от Директива 93/13, предполага изискване за ефективна съдебна защита, закрепено и в член 47 от Хартата, което се прилага по-специално при определянето на процесуалните правила, приложими във връзка с искове за защита на такива права[16].

39. Освен това, както показва досегашната практика на Съда по Директива 93/13, член 47 от Хартата, изглежда, до голяма степен изпълнява спомагателна или допълваща роля по отношение на принципа на ефективност във връзка с оценката за съвместимост на националните процесуални разпоредби с изискванията на тази директива. Например в този контекст до прилагането на член 47 от Хартата се прибягва по въпроси, свързани с достъпа до ефективни правни средства за защита, за да могат страните да упражняват правата си по Директива 93/13[17], както и по въпроси, свързани със справедливия съдебен процес като зачитане на принципите на равни процесуални възможности на страните и audi alteram partem в рамките на съдопроизводство, в което се оспорва законността на клаузи с оглед на тази директива[18].

40. Несъмнено в настоящия случай на страните е предоставен достъп до ефективни правни средства за защита, които им позволяват да отстояват правата си по Директива 93/13. Освен това, както посочва Комисията, при обстоятелствата по настоящия случай задължението на националния съд да изведе всички последици, произтичащи от неравноправната клауза, съгласно член 6, параграф 1 от посочената директива, изглежда също не води до нарушаване на правото на защита. Освен това следва да се отбележи, че в решение Gutiérrez Naranjo Съдът основава съображенията си на член 6, параграф 1 от Директива 93/13 и приема, че в този контекст няма основание да се разглежда член 47 от Хартата[19]. При това положение, като се има предвид, че на Съда не са представени никакви самостоятелни доводи във връзка с член 47 от Хартата и че повдигнатият в настоящия случай въпрос досега не е бил разглеждан с оглед на член 47 от Хартата, според мен няма причина това да се прави и в този случай.

Б. Релевантна практика на Съда относно служебната проверка на неравноправните клаузи от националните съдилища

41. Следва да се припомни, че съгласно член 6, параграф 1 от Директива 93/13 държавите членки трябва да определят изискването неравноправните клаузи да не са обвързващи за потребителя[20]. Освен това член 7, параграф 1 от тази директива във връзка с двадесет и

[15] Вж. в тази насока заключението на генералния адвокат Szpunar по дело Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, т. 85—97). Вж. например и Van Duin, A. Metamorphosis? The Role of Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases Concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13/EEC. — Journal of European Consumer and Market Law, vol. 6, 2017, 190—198.

[16] Вж. решение от 10 юни 2021 г., VB и др. (C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 29).

[17] Вж. по-специално решения от 14 март 2013 г., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, и по-специално т. 59), от 10 септември 2014 г., Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, и по-специално т. 45, 47 и 66), и от 21 декември 2016 г., Biuro podróży „Partner“ (C-119/15, EU:C:2016:987, т. 23—47); срв. решение от 27 февруари 2014 г., Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, т. 36—57).

[18] Вж. по-специално решения от 21 февруари 2013 г., Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, т. 29—36), от 17 юли 2014 г., Sánchez Morcillo и Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, т. 21—51), и от 29 април 2021 г., Rzecznik Praw Obywatelskich (C-19/20, EU:C:2021:341, т. 91—99); срв. определение от 16 юли 2015 г., Sánchez Morcillo и Abril García (C-539/14, EU:C:2015:508, т. 23—50).

[19] Вж. решение от 21 декември 2016 г. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 42, 75 и 76).

[20] Вж. решение от 27 януари 2021 г., Dexia Nederland (C-229/19 и C-289/19, EU:C:2021:68, т. 57). Вж. и двадесет и първо съображение от Директива 93/13.

четвърто съображение от нея задължава държавите членки да предвидят подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в потребителските договори [21]. Макар по тези разпоредби да съществува обширна съдебна практика, ще очертая приложимите принципи, установени от нея, отнасящи се до наличието и обхвата на задължението на националния съд служебно да проверява неравноправния характер на договорните клаузи, заедно с решение Gutiérrez Naranjo, които са най-релевантни за анализа ми на настоящия случай.

1. Съществуването на задължение на националния съд за служебен контрол

42. Съгласно установената съдебна практика въведената с Директива 93/13 система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на възможностите си да преговаря, така и на степента си на информираност, което води до това потребителят да приема условията, установени предварително от продавача или доставчика, без да може да повлияе на съдържанието им [22]. За да се осигури защитата, която се цели с Директива 93/13, неравноправното положение на потребителя спрямо продавача или доставчика може да се компенсира само с положителна и външна по отношение на самите страни по договора намеса [23]. Ето защо, с оглед на характера и значимостта на обществения интерес, на който се основава защитата, гарантирана от Директива 93/13 на потребителите, националният съд е длъжен служебно да преценява неравноправния характер на договорните клаузи, и по този начин да компенсира неравнопоставеността, съществуваща между потребителя и продавача или доставчика, когато разполага с необходимите за това правни и фактически данни [24].

2. Обхват на задължението на националния съд за служебен контрол

43. По отношение на изпълнението на това задължение от национален съд, действащ като въззивна инстанция, също така е безспорно, че при липсата на съответна правна уредба на Съюза процесуалните правила относно въззивните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които страните в процеса черпят от правото на Съюза, се уреждат във вътрешното право на държавите членки, при условие че те не са по-неблагоприятни от правилата, които уреждат подобни вътрешни положения (принцип на равностойност), и не правят невъзможно или прекомерно трудно упражняването на права, предоставени от правото на Съюза (принцип на ефективност) [25].

44. Що се отнася до принципа на равностойност, националната юрисдикция, която познава непосредствено процесуалните правила за обжалване в своя вътрешен правен ред, е тази, която трябва да провери спазването на този принцип, като отчита предмета, основанието и основните им характеристики [26]. В тази насока Съдът е постановил, че член 6 от Директива

[21] Вж. решение от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 52).

[22] Вж. решения от 27 юни 2000 г., Océano Grupo Editorial и Salvat Editores (C-240/98—C-244/98, EU:C:2000:346, т. 25), и от 26 март 2019 г., Abanca Corporación Bancaria и Bankia (C-70/17 и C-179/17, EU:C:2019:250, т. 49).

[23] Вж. решения от 9 ноември 2010 г., VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, т. 48), и от 11 март 2020 г., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, т. 25).

[24] Вж. решения от 4 юни 2009 г., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, т. 32), и от 4 юни 2020 г., Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, т. 37).

[25] Вж. решение от 30 май 2013 г., Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, т. 29).

[26] Вж. решение от 20 септември 2018 г., Danko и Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, т. 40).

93/13 представлява разпоредба, равностойна на националните норми, които имат ранг на норми от публичен ред във вътрешния правопорядък [27]. Оттук следва, че след като националният съд, действащ като въззивна инстанция, има правото или задължението съгласно националните процесуални правила да направи служебно преценка на валидността на правен акт предвид абсолютните процесуални предпоставки според националното право, при положение че това нарушение не е било изтъкнато пред първата инстанция, той трябва също да упражни подобна компетентност, за да направи служебно, предвид Директива 93/13, преценка на неравноправния характер на дадена клауза [28].

45. Що се отнася до принципа на ефективност, съгласно постоянната практика на Съда винаги когато се поставя въпросът дали национална процесуална норма прави невъзможно или прекомерно трудно прилагането на правото на Съюза, анализът трябва да държи сметка за мястото на тази норма с оглед на цялото производство, за неговото развитие и за неговите особености, разглеждани като цяло, заедно, където е необходимо, с принципите, които стоят в основата на националната правораздавателна система, като например принципа на гарантиране на правото на защита, принципа на правната сигурност и правилното протичане на производството [29]. В тази връзка Съдът счита, че при спазването на принципа на ефективност не може да се стига до това съдът изцяло да компенсира пълната пасивност в процеса от страна на потребителя [30].

46. Освен това Съдът приема, че защитата на потребителите не е абсолютна и че правото на Съюза не налага на националната юрисдикция да не прилага вътрешните процесуалноправни норми, които по-специално придават на дадено решение сила на пресъдено нещо, дори ако това би позволило да се отстрани допуснато с въпросното решение нарушение на разпоредба от Директива 93/13, независимо от естеството на това нарушение [31]. Всъщност Съдът подчертава значението както за правния ред на Съюза, така и за националните правни системи, на принципа на силата на пресъдено нещо, и че за да се гарантира стабилността на правото и на правоотношенията, както и доброто правораздаване, е необходимо съдебните решения, които са станали окончателни след изчерпване на наличните способи за защита или след изтичане на предвидените за тази защита срокове, да не могат повече да бъдат оспорвани [32].

47. Например в решение от 6 октомври 2009 г., Asturcom Telecomunicaciones [33], Съдът приема постановява по-специално че национални разпоредби, които налагат двумесечен срок, с изтичането на който при липса на иск за отмяна арбитражното решение става окончателно и следователно започва да се ползва със сила на пресъдено нещо, са в съответствие с принципа на ефективност, като отбелязва, че този принцип не може да се разпростре до степен да компенсира изцяло пълната процесуална пасивност на потребителя, който не е предприел никакви процесуални действия, за да потърси правата си.

[27] Вж. решение от 17 май 2018 г., Karel de Grote — Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, т. 35).

[28] Вж. решение от 30 май 2013 г., Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, т. 30).

[29] Вж. решение от 22 април 2021 г., PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, т. 53).

[30] Вж. решение от 1 октомври 2015 г., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, т. 62).

[31] Вж. решение от 21 декември 2016 г., Gutiérrez Naranjo и др. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 68).

[32] Вж. решение от 26 януари 2017 г., Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, т. 46).

[33] C-40/08, EU:C:2009:615, т. 34—48.

48. От друга страна, в решение от 18 февруари 2016 г., Finanmadrid EFC[34], Съдът се произнася, че национално законодателство, уреждащо принципа на пресъдено нещо в заповедното производство, не е в съответствие с принципа на ефективност, като се има предвид, че решението на органа за приключване на заповедното производство придобива сила на пресъдено нещо (res judicata), което прави невъзможен контрола за наличието на неравноправни договорни клаузи на стадия на изпълнението само поради факта че потребителят не е възразил срещу заповедта в предвидения срок и е съществувал немалък риск да не го направи.

3. Решение Gutiérrez Naranjo

49. Накрая, що се отнася до последиците, произтичащи от констатирането на неравноправния характер на договорна клауза, Съдът е постановил, че съгласно член 6, параграф 1 от Директива 93/13 националният съд е длъжен да не прилага неравноправната клауза, така че тя да няма задължителна сила за потребителя, освен ако потребителят се противопостави на това[35]. Националният съд е длъжен да изведе всички последици, произтичащи съгласно националното право, от констатирането на неравноправния характер на разглежданата клауза, за да се постигне определеният в тази разпоредба резултат[36].

50. В тази насока следва да се уточни, че в решение Gutiérrez Naranjo[37] Съдът постановява, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 не допуска национална съдебна практика като установената с решението от 9 май 2013 г., която ограничава във времето реституционните последици от обявената за недействителна неравноправна клауза до недължимо платените в приложение на тази клауза суми, след като е обявено съдебното решение, с което е установена тази неравноправност. По-специално Съдът е постановил, че за неравноправната клауза трябва принципно да се счита, че никога не е съществувала, така че тя няма как да има последици за потребителя. Ето защо установяването по съдебен ред на неравноправността на такава клауза поначало трябва да води до връщането на потребителя в правното и фактическо положение, в което той или тя би се намирал(а) при липсата на тази клауза. В съответствие с това задължението на националния съд да изключи действието на неравноправната клауза, която налага плащането на суми, оказали се недължими, по принцип поражда съответния реституционен ефект по отношение на тези суми. Съдът подчертава, че националното право не бива да накърнява същността на правото, което потребителите черпят от член 6, параграф 1 от Директива 91/13 — да не бъдат обвързани от неравноправна клауза.

51. Следователно, видно от изложената съдебна практика, Директива 93/13 не изисква от държавите членки да приемат определена процесуална система за служебен контрол на неравноправните клаузи, при условие че изпълняват задълженията си съгласно правото на Съюза, включително принципите на равностойност и ефективност. Освен това съгласно практиката на Съда, макар защитата на потребителя да не е абсолютна, същото важи и за националните процесуални принципи, с които се уреждат производствата, включващи преценка на неравноправни клаузи съгласно посочената директива. Видно от съдебните

[34] C-49/14, EU:C:2016:98, т. 45—55.

[35] Вж. решение от 3 март 2020 г., Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, т. 58).

[36] Вж. решение от 25 ноември 2020 г., Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, т. 43).

[37] Вж. решение от 21 декември 2016 г. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 61—75). За задълбочено обсъждане вж. например *Leskinen*, C., de Elizalde, F. The control of terms that define the essential obligations of the parties under the Unfair Contract Terms Directive: *Gutiérrez Naranjo*. — Common Market Law Review, vol. 55, 2018, 1595—1618.

решения, посочени в точки 47, 48 и 50 от настоящото заключение, Съдът възприема балансиран подход по отношение на взаимодействието между националните процесуални разпоредби относно силата на пресъдено нещо и изискванията на Директива 93/13, като същевременно гарантира, че тези правила няма да отслабят системата за защита на потребителите, установена с тази директива.

52. Обстоятелствата в настоящия случай следва да се разгледат именно в светлината на тези принципи, развити в практиката на Съда.

B. Прилагане на принципите, развити в практиката на Съда, към обстоятелствата в настоящия случай

53. Като начало следва да се отбележи, че докато чешкото, испанското, италианското и норвежкото правителство считат, че в настоящия случай спорът се отнася до принципа на силата на пресъдено нещо, L и Комисията не са съгласни с това твърдение. От акта за преюдициално запитване се вижда, че макар принципът на силата на пресъдено нещо да не се споменава в преюдициалния въпрос, все пак изглежда, че въпросът на запитващата юрисдикция се отнася до национални процесуални правила, които са подобни на силата на пресъдено нещо (вж. т. 21 от настоящото заключение). Съгласно постоянната съдебна практика само националният съд е компетентен да тълкува и прилага националното право [38]. В съответствие с това, действително анализът ми е съсредоточен върху националните процесуални принципи, които се разглеждат в отправения въпрос, а именно принципите на диспозитивно начало, на съответствие и на забрана за reformatio in peius, но не виждам защо този анализ да не може да бъде приложен и към националните процесуални правила относно силата на пресъдено нещо, ако запитващата юрисдикция счита, че тези правила се задействат от обстоятелствата в настоящия случай.

54. Досежно принципа на равностойност Комисията твърди, че има трайна практика на Конституционния съд и на Върховния съд, с която се признава, че служебното прилагане на нормите от публичен ред представлява изключение от разглежданите национални процесуални принципи, а Unicaja Banco и испанското правителство са на друго мнение (вж. т. 26, 28 и 31 от настоящото заключение). От практиката на Съда, посочена в точка 44 от настоящото заключение, и от факта, че член 6 от Директива 93/13 е разпоредба, равностойна на националните норми от публичен ред, следва, че ако съгласно националната правна уредба тези норми се считат за изключение от прилагането на разглежданите национални процесуални правила, то сезираната с въззивната жалба национална юрисдикция трябва служебно да осигури пълното действие на член 6, параграф 1 от Директива 93/13, без да бъде ограничавана от тези принципи [39]. Ето защо запитващата юрисдикция е тази, която трябва да установи дали националната съдебна практика е приложима към главното производство, и ако е така, ми се струва, че прилагането на тези национални процесуални принципи, които не допускат правото на L да се позове на практиката на Съда във връзка с нейните права съгласно Директива 93/13, би представлявало нарушение на принципа на равностойност.

[38] Вж. решение от 9 юли 2020 г., Raiffeisen Bank и BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 и C-699/18, EU:C:2020:537, т. 46).

[39] Следва да се отбележи, че Съдът е приел, че предвиденото в Директива 93/13 задължение служебно да се провери дали договорните клаузи са неравноправни е процесуална норма, която обвързва националните съдебни органи. Вж. решение от 7 ноември 2019 г., Profi Credit Polska (C-419/18 и C-483/18, EU:C:2019:930, т. 74). Така фактът, че тази национална съдебна практика спада към процесуалноправните норми от публичен ред, както посочват Unicaja Banco и испанското правителство, сам по себе си не може да изключи прилагането ѝ в настоящия случай.

55. Колкото до принципа на ефективност, според мен въз основа на практиката на Съда има ясно изразени индикации, че при обстоятелствата в настоящия случай член 6, параграф 1 от Директива 93/13, тълкуван с оглед на този принцип, не допуска прилагането на разглежданите национални процесуални принципи.

56. Безспорно L не подава жалба или насрещна жалба срещу първоинстанционното решение, с което се ограничават във времето реституционните последици по отношение на сумите, получени на основание на неравноправната клауза, а с оглед на практиката на Съда, посочена в точка 45 от настоящото заключение, пълната инертност на потребителя може да ограничи принципа на ефективност. Следва обаче да се отбележи, че при обстоятелствата в настоящия случай липсата на своевременно действие от страна на потребител, каквато е L, може да се дължи на факта, че към момента, когато Съдът обявява решение Gutiérrez Naranjo — в което се пояснява, че установената с решението от 9 май 2013 г. национална съдебна практика противоречи на член 6, параграф 1 от Директива 93/13 — срокът за подаване на жалба или на насрещна жалба съгласно националната правна уредба вече е изтекъл.

57. Според мен при това положение потребител като L трудно може да бъде упрекнат, че не е подал своевременно жалба или насрещна жалба, за да оспори националната съдебна практика, установена с решението от 9 май 2013 г., която не би му позволила да спечели делото. Фактът, че националната правна уредба предвижда възможност за промяна в присъждането на съдебните разноски в тежест на съответната страна, както посочват Unicaja Banco и испанското правителство, не ме убеждава в противното, предвид съществуването на тази национална съдебна практика. Аналогично, обратно на поддържаното от Unicaja Banco, този анализ не се опровергава от факта, че L е имала процесуален представител и, изглежда, е била запозната с висящото дело Gutiérrez Naranjo. Както приема Съдът, фактът, че даден потребител има процесуален представител, не засяга наложеното на националния съд задължение във връзка с преценката на неравноправни клаузи съгласно Директива 93/13[40]. Освен това следва да се отбележи, че изводът в заключението на генералния адвокат Mengozzi по това дело, представено на 13 юли 2016 г.[41], се различава от извода на Съда, като е възможно това да е засилило усещането за предполагаема съвместимост на разглежданата национална съдебна практика с Директива 93/13, преди да бъде постановено решение Gutiérrez Naranjo.

58. Ето защо при тези обстоятелства следва да се приеме — както посочва Комисията — че в резултат от съществуването на национална съдебна практика като установената с решението от 9 май 2013 г. във връзка с прилагането на разглежданите национални процесуални принципи, L е лишена от процесуалните способи за защита на нейните права, основани на Директива 93/13. Освен това, както посочва L, констатацията, че тези национални процесуални принципи не позволяват на националния съд, сезиран с жалба, служебно да постанови възстановяването на всички недължимо платени от потребителя суми на основание на неравноправна клауза, в съответствие с решение Gutiérrez Naranjo би означавала, че потребител в позицията на L изобщо не би разполагал с възможност да получи обратно недължимо платените суми и че банката би ги запазила въз основа на неравноправната клауза. В тази насока, както подчертава Съдът в посоченото решение,

[40] Вж. в това отношение решение от 11 март 2020 г., Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, т. 40) и заключението ми по дело Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, т. 65—69).

[41] Вж. заключението на генералния адвокат Mengozzi по дело Gutiérrez Naranjo и др. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:552, и по-специално т. 38—76).

националното право не трябва да се прилага по начин, който засяга същността на правото, признато на потребителя съгласно член 6, параграф 1 от Директива 93/13, да не бъде обвързан от неравноправна клауза (вж. т. 50 от настоящото заключение).

59. Освен това следва да се отбележи, че според мен обстоятелствата в настоящия случай се различават от довелите до постановяването на решение от 11 март 2020 г., Lintner [42]. В това решение Съдът по същество постановява, в съответствие със заключението ми по същото дело, че служебният контрол на неравноправни клаузи съгласно Директива 93/13 не изисква от националния съд да изключи прилагането по-специално на принципа на диспозитивно начало, така че да обхване всички клаузи от договора, дори клаузите, които не представляват част от предмета на спора. Напротив, в настоящия случай L още от самото начало подава искане за пълно възстановяване на недължимо платените на основание на неравноправната клауза суми и това искане продължава да бъде част от предмета на спора (вж. т. 13 и 25 от настоящото заключение).

60. Подходът, възприет от Съда в решение от 25 ноември 2008 г., Heemskerk и Schaap [43], според мен също е неприложим в настоящия случай. Това решение се отнася до тълкуването на някои мерки на Съюза, които по принцип са свързани с възстановявания при износ на земеделски продукти. Съответно изводът на Съда, че правото на Съюза не задължава националния съд служебно да прилага дадена правна уредба на Съюза, когато това би довело до отклоняване от националния процесуален принцип на забрана на reformatio in peius, се различава от особения контекст на осигуряването на ефективна защита на потребителите съгласно Директива 93/13 [44], какъвто е настоящият случай.

61. Ето защо следва да се приеме, че разглежданите национални процесуални принципи противоречат на принципа на ефективност, тъй като правят невъзможно или прекомерно трудно да се гарантира защитата, която Директива 93/13 осигурява на потребителите.

62. Оттук правя извод, че при обстоятелствата в настоящия случай член 6, параграф 1 от Директива 93/13, разглеждан през призмата на принципа на ефективност, не допуска прилагането на разглежданите национални процесуални принципи.

VI. Заключение

63. С оглед на изложеното дотук предлагам на Съда да отговори на въпроса, отправен от Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания), както следва:

„Член 6, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори, разглеждан през призмата на принципа на ефективност, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска прилагането на националните процесуални принципи на диспозитивно начало, на съответствие и на забрана за reformatio in peius, които са пречка националният съд, пред който банка е подала жалба срещу съдебно решение, ограничаващо във времето възстановяването на недължимо платените от потребител суми поради обявяването впоследствие за недействителна на клауза за долен праг, да постанови пълно възстановяване на тези суми“.

[42] C-511/17, EU:C:2020:188, т. 28—34. Вж. също заключението ми по дело Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, т. 49—53).

[43] C-455/06, EU:C:2008:650, т. 44—48. Срв. решение от 13 февруари 2014 г., Maks Pen (C-18/13, EU:C:2014:69, т. 37).

[44] Вж. в това отношение решение от 7 юни 2007 г., van der Weerd и др. (C-222/05—C-225/05, EU:C:2007:318, т. 39 и 40).